

رپرتاژ جنگ اوکراین به سفارش آمریکا

تمام خبرنگاران غربی حاضر در جنگ اوکراین عملاً از فعالان رسانه‌ای تحت امر آژانس امنیت ملی آمریکا هستند

بهاره محبی
روزنامه‌نگار

جنگ اوکراین جهان را وارد بحران ژئوپلیتیک بی‌سابقه‌ای در نیم قرن اخیر کرده است. «کریستوفر لین هیز»، روزنامه‌نگار و نویسنده‌ای که مدت زمان زیادی را به عنوان خبرنگار جنگی مستقل فعالیت کرده درباره سوگیری رسانه‌های غربی در پوشش این واقعه می‌نویسد که رسانه‌ها در آمریکا و اروپا اغلب نظرات حاکمیت سیاسی را طوطی وار تکرار کرده و تلاش دارند با انتشار اطلاعاتی جهت دار و غالباً دور از دنیای واقعی، نظر افکار عمومی جهان را نسبت به این واقعه مدیریت کنند. از این رهگذر هر روایتی که روایت غالب موج رسانه‌های غربی درباره اوکراین را به چالش بکشد - هر چند واقعی - بی‌اعتبار جلوه داده شده یا سانسور می‌شود؛ به طوری که تقریباً پرسش از عملکرد دولت و ارتش اوکراین غیرممکن شده است.

تلاش برای حفظ حمایت افکار عمومی

یکی از نمونه‌های پوشش خبری جهت دار جنگ اوکراین از سوی رسانه‌های غربی زمانی فاش شد که سازمان عفو بین‌الملل در چهارم اوت سال ۲۰۲۲ گزارشی را با عنوان «تهدیدهای جدی تاکتیکی‌های جنگی اوکراین علیه غیرنظامیان» منتشر کرد. در این گزارش عنوان شده بود که نیروهای اوکراینی با ایجاد پایگاه‌ها و سیستم‌های تسلیحاتی در مناطق مسکونی پرمجمیت از جمله مدارس و بیمارستان‌ها، غیرنظامیان را در معرض خطر جدی قرار می‌دهند که نقض قوانین جنگی است. گرچه این گزارش، جنایات جنگی نیروهای اوکراینی را به خوبی مستند کرده و کی‌یف را به‌طور رسمی به جنایت علیه غیرنظامیان متهم کرده، اما با هشتم مطبوعات و تیخگان حاکم غرب روبه‌رو شده است.

رئیس دفتر عفو بین‌الملل در کی‌یف در واکنش به این گزارش از سمت خود استعفا کرد و این گزارش را «بزار تبلیغات برای روسیه» خواند. چند اندیشکده نیز اعلام کردند که گزارش عفو بین‌الملل نتیجه درک ضعیف و ناقص این سازمان از قوانین درگیری‌های مسلحانه و عملیات نظامی بوده است. در این میان تقریباً هیچ رسانه‌ای به دنبال پاسخ این پرسش نرفت که آیا به راستی عملیات‌های دولت و ارتش اوکراین چنان غیرنظامیان را به‌خطر انداخته است یا خیر. کریستوفر لین هیز می‌گوید که اگر خبرنگار بارسانه‌های هم جرات پرسش از عملکرد دولت و ارتش اوکراین را به خود بدهد، به شدت مورد حمله قرار گرفته یا از حضور در رسانه‌های اجتماعی محروم می‌شود.

«پاتریک لارنس» که نزدیک به ۳۰ سال خبرنگار و ستون‌نویس رسانه‌هایی چون اینترنشنال هرالد تریبون و نیویورکر بوده، در بررسی دلایل سانسور خبری گسترده‌ای که پیرامون جنگ اوکراین در غرب وجود دارد، می‌گوید که در کنار مبادین نبرد واقعی، جنگی نیز در فضای رسانه‌ای وجود دارد، جنگ اطلاعات؛ چرا که دولت‌های غربی به‌ویژه آمریکا و انگلیس در این پروژه به حمایت افکار عمومی و نگه داشتن این حمایت به‌شدت نیاز دارند. به همین دلیل است که نباید هیچ شکافی وجود داشته باشد. گزارش‌های انتقادی نظیر آنچه سازمان عفو بین‌الملل در سال ۲۰۲۲ منتشر کرد اگر در سطح گسترده منتشر شده و مورد توجه قرار گیرد می‌تواند به قیمت از دست رفتن حمایت عمومی از این جنگ تمام شود.

به گفته هیز، خبرنگاران غربی که برای پوشش جنگ اوکراین به این کشور رفته‌اند در سنگ‌ها از دنیای واقعی فاصله دارند چرا که اغلب آنان در محل‌های خاصی که دولت و ارتش اوکراین در نظر گرفته مستقر می‌شوند و آنچه به‌عنوان گزارش تهیه می‌کنند تقریباً زیر نظر سازمان اطلاعات یا مرکز مطبوعاتی کی‌یف نوشته می‌شود.

مأموریت رسانه‌ای برای دفاع از هژمونی آمریکا

گزارش عفو بین‌الملل تنها مورد از سوگیری رسانه‌های غربی در جنگ اوکراین نیست. سال گذشته بود که شبکه سی‌بی‌اس گزارش داد به اسنادی دست یافته که نشان می‌دهد بیش از ۷۰ درصد از تسلیحاتی که آمریکا و متحدان اروپایی اوکراین برای کی‌یف ارسال می‌کنند هرگز به دست ارتش این کشور نمی‌رسد و تقریباً با اطمینان می‌شود گفت که اغلب آنان در بازارهای سیاه تسلیحاتی فروخته می‌شوند. اما چه اتفاقی افتاد؟ با وجود اینکه اوکراین براساس رده‌بندی سازمان شفافیت یکی از فاسدترین کشورهای جهان است اما اغلب رسانه‌های مطرح غربی ترجیح داده‌اند که این گزارش را نادیده بگیرند؛ آن هم در شرایطی که این گزارش، منابع بسیار خوب و معتبری داشت. هیز می‌گوید که سانسور و انعکاس نیافتن این گزارش در رسانه‌های غربی نشان می‌دهد که چطور هر خبر منفی درباره اوکراین بلافاصله مسکوت می‌شود. او می‌گوید که «تقریباً می‌توانم با اطمینان بگویم تمام خبرنگاران غربی که امروز اجازه حضور در مناطق جنگی اوکراین را پیدا کرده‌اند عملاً فعالان رسانه‌ای تحت امر آژانس امنیت ملی آمریکا هستند و مأموریتشان کمک به واکنش‌گشتن برای دفاع از هژمونی خود و ایجاد کارزار رسانه‌ای علیه روسیه است.»

خیالیابی در حمله به نیروگاه هسته‌ای

نیروهای روسیه در اواخر فوریه سال ۲۰۲۲ بود که کنترل نیروگاه را به‌دست گرفته و از اوایل ماه مارس، نگهبانی از آن را آغاز کردند. اما موج خبری در رسانه‌های غربی حاکی از آن بود که نیروهای روسیه از ماه مارس گلوله‌باران سایت هسته‌ای را آغاز کرده‌اند. هیز با اشاره به تناقض‌های گسترده در پوشش خبری تحولات آن چند روز می‌گوید: «وزی خبر می‌آمد که روس‌ها در حال بمباران نیروگاه هستند و روز دیگر گفته می‌شد که در نیروگاه پناه گرفته‌اند. مشخص نبود که روس‌ها چطور می‌توانند جایی را که در آن پناه گرفته‌اند گلوله‌باران کنند. اینها اطلاعات متناقض و گاه غلطی بود که خبرنگاران از دولت اوکراین دریافت منعکس می‌کردند.»

«اوپارتلت»، خبرنگار کانادایی نیز از جمله کسانی است که جرات انعکاس روایتی واقعی از جنگ اوکراین را داشته است. بارتلت گزارش داده بود که نیروهای اوکراینی از تسلیحاتی موسوم به مین‌های پروانه‌ای در مناطق غیرنظامی استفاده می‌کنند. این مین‌ها که بیشتر از پلاستیک ساخته شده‌اند معمولاً توسط یک موشک پرتاب می‌شوند و پس از آنکه در هوا رها شدند با چتر روی زمین فرود می‌آیند. هیز می‌گوید که اظهارات بارتلت به‌دلیل به چالش کشیدن تصویری که غرب تلاش دارد تا از مظلومیت قربانی بودن اوکراین ترسیم کند از توئیتر حذف شد؛ گرچه بعدها سازمان دیده‌بان حقوق بشر در گزارش خود به این اقدام اوکراین اشاره کرده و کی‌یف را به ارتکاب جنایات جنگی علیه غیرنظامیان متهم کرد.

وارونه جلوه دادن حقایق جنگ

سوگیری رسانه‌های غربی در پوشش وقایع جنگ اوکراین گاه از «سکوت خبری» هم فراتر می‌رود و به وارونه جلوه دادن حقایق می‌رسد؛ از جمله در ماجرای گلوله‌باران بازداشتگاه نیروهای روسیه در دونباس. اواسط تابستان گذشته بود که گزارش شد بازداشتگاه روسیه در منطقه دونباس اوکراین گلوله‌باران شده که در جریان آن بیش از ۵۰ اسیر جنگی اوکراینی کشته شدند. در آن زمان کی‌یف و جریان رسانه‌ای غالب در غرب، انگشت اتهام خود را به سوی روس‌ها گرفتند. باتریک لارنس، خبرنگار مستقل در این باره می‌گوید: منطقه گلوله‌باران شده تقریباً از زمان آغاز جنگ اوکراین و روسیه تحت کنترل روس‌ها و گروه جدایی طلب جمهوری خلق دونستک بود که یکبار گلوله‌باران شد. لارنس می‌گوید که «در آن زمان این پرسش مطرح شد که چرا روسیه باید بازداشتگاهی را که تحت کنترل خودش است گلوله‌باران کند. اصلاً منطقی نبود. بعد این پرسش را از خود پرسیدم که اگر این حمله کار نیروهای مسلح اوکراین باشد چیه؟ چندی بعد پاسخ را یافتیم. مشخص شد که در دست چند روز پیش از گلوله‌باران بازداشتگاه، نیروهای روسیه فیلم‌هایی را از بازجویی سربازان اوکراینی منتشر کرده بودند که در حال بازجویی دستوراتی بودند که از طرف کی‌یف دریافت کرده بودند؛ از جمله شلیک مستقیم به سربازان اسیر روس که در زمره اقداماتی است که جنایات جنگی به شمار می‌رود.

استانداردهای دوگانه رسانه‌های غرب

پایگاه خبری میدل ایست‌ای نیز در گزارشی با اشاره به عراق‌ها، اتخاذ استانداردهای دوگانه و فریبکاری رسانه‌های غربی در پوشش جنگ اوکراین نوشته آنچه در این میان به آن توجه نمی‌شود واقعیت است. میدل ایست‌ای نوشته که همزمان با اوج گیری جنگ اوکراین، رسانه‌های غربی پر شده‌اند از تصاویر و فیلم‌های زنان جوان اوکراینی که در خیابان‌های شهرهای مختلف اوکراین، در حال ساخت کوکتل مولوتف هستند. ظاهر این دسته از رسانه‌ها انجام این قبیل اقدامات را وقتی شما سفیدپوست، اروپایی و البته متمدن باشید، بسیار جذاب می‌دانند. این در حالی است که این رویکرد رسانه‌ای آنها تا حد زیادی جنبش‌های مقاومت در مناطق دیگر جهان از جمله خاورمیانه را متعجب کرده است. این دسته از جنبش‌ها به‌ویژه در سال‌های اخیر از سوی رسانه‌های جریان اصلی غربی، در انجام مقاومت علیه متجاوزان به حقوق خود، به مثابه تروریست معرفی و تصویرسازی شده‌اند. شکی نیست که رویه اخیر رسانه‌های غربی در قبال جنگ اوکراین نیز تا حد زیادی مثلاً برای فلسطینی‌های ساکن در نوار غزه که سال‌هاست علیه اشغالگری اسرائیل مقاومت می‌کنند، دردناک است.

روزنه

ژورنالیزم در غرب

با چاشنی ارباب و تهیدید

خبرنگاران در اروپا نیز علاوه بر تهیدید و ارباب، به کزات خشونت یا آزار را تجربه می‌کنند

«خبرنگاری در اروپا از بلغارستان و مجارستان گرفته تا هلند و سوئد شغل خطرناکی است و تهدیدهای خارجی می‌تواند خروجی کار آنان را به‌شدت تحت تأثیر قرار دهد.» این نتیجه‌گیری تحقیقات شورای اروپا از وضعیت کار خبرنگاران در قاره سبز در سال ۲۰۱۷ میلادی است. در این گزارش آمده است که نزدیک به ۴۰ درصد از خبرنگاران اروپایی که در نظر سنجی این نهاد شرکت کرده‌اند گفته‌اند که فشارها بر آنان گاه به قدری جدی بوده که روند زندگی‌شان را مختل کرده است.

تحقیر، تهیدید، تهمت

بنا بر این گزارش، رایج‌ترین نوع اعمال فشار با فراوانی ۶۹ درصد خشونت‌های روانی از جمله تحقیر، ارباب، تهمت و تهدیدهای مختلف بوده است. بنا بر این گزارش، دومین نوع اعمال فشار بر خبرنگاران در اروپا با هدف وادار کردن آنان به سکوت یا تهیه گزارش‌های جهت‌دار، آزار و اذیت سایبری بوده است. در نظر سنجی شورای اروپا ۵۳ درصد از خبرنگاران اعلام کرده‌اند که به شکل‌های مختلف از جمله متهم شدن به طرفداری از حزب خاص، حملات شخصی و راه‌اندازی کمپین‌های مجازی برای بدنام کردن تحت فشار قرار گرفته‌اند. انواع دیگری از مداخلات غیرموجه نیز گزارش شده که به ترتیب شامل ارباب توسط گروه‌های ذی‌نفع ۵۰ درصد، تهدید با زور ۳۹ درصد، ارباب توسط پلیس ۳۵ درصد، حمله فیزیکی ۳۱ درصد، ورود به منزل، مصادره یا تخریب اموال ۲۱ درصد، سرقت اموال شخصی ۱۹ درصد و آزار یا خشونت جنسی ۱۳ درصد بوده است.

خودسانسوری در مخفی کردن تهدید و آزار

بنا بر گزارش شورای اروپا، ۳۳ درصد از پاسخ‌دهندگان در نظر سنجی نیز اعلام کرده‌اند که دستگیری، تهیدید به تعقیب و پیگیری قضایی را تجربه کرده‌اند. در این میان روزنامه‌نگاران مرد، بیشتر با تهیدید به زور توسط پلیس روبه‌رو شده‌اند در حالی که روزنامه‌نگاران زن بیشتر تجربه تهیدید به آزار را تجربه کرده‌اند. با وجود این سطح از اعمال فشار، ۳۵ درصد از خبرنگارانی که در نظر سنجی شورای اروپا شرکت کرده‌اند گفته‌اند که احساس می‌کنند مکانیسم‌های کارآمدی را برای گزارش کردن چنین اعمال فشارهایی در اختیار نداشته‌اند. بنا بر این گزارش، ۷۲ درصد از روزنامه‌نگاران اروپایی که اعمال فشار را تجربه کرده‌اند این موارد را به رسانه خود گزارش کرده‌اند. ۴۳ درصد نیز اعلام کرده‌اند که به پلیس گزارش داده‌اند و از این تعداد ۳۳ درصد گفته‌اند که به هیچ وجه از برخورد پلیس با این مسئله رضایت نداشته‌اند.

عطای سوزهای چالشی را به لقای آن بخشیدند!

در این گزارش اشاره شده که افزایش قابل توجه استرس و اضطراب، احساس افسردگی و تشدید تنش‌های فردی از جمله در خانواده باعث شده تا خبرنگاران سوزهای حساس و چالش برانگیز را کنار گذاشته یا به خودسانسوری دست بزنند و در نهایت به‌طور کامل از شغل خود به‌عنوان خبرنگار استعفا کنند. تنها ۳۶ درصد از خبرنگاران اعلام کرده‌اند که فشارها باعث شده تا در کار خود مصمم شده و درگیر خودسانسوری نشوند. گفته شده که در میان کشورهای اروپایی، خبرنگاران در ترکیه یکی از بالاترین سطوح فشار و استرس کاری را تجربه می‌کنند. تقریباً ۸۶٫۷ درصد از خبرنگاران ترکیه‌ای که در نظر سنجی شورای اروپا شرکت کرده‌اند گفته‌اند که تحت شدیدترین رصد رسانه‌ای و فشارهای خارجی قرار گرفته‌اند. همچنین ۷۱ درصد از این خبرنگاران اعلام کرده‌اند که در فضای مجازی مورد آزار و اذیت قرار گرفته‌اند.

خبرنگاری به بهای خون

سازمان گزارش‌گران بدون مرز نیز با اشاره به افزایش فریبنده فشار بر روزنامه‌نگاران در اقصی نقاط جهان به‌ویژه اروپا اعلام کرده که تنها ۹ درصد جمعیت جهان در کشورهایی زندگی می‌کنند که در آنها خبرنگاران در شرایط مطلوب و آزاد و همراه با استقلال به حرفه خود مشغول هستند. در این گزارش هم اشاره شده که اتحادیه اروپا بیشترین وخامت وضعیت آزادی رسانه‌ها را در چند سال گذشته ثبت کرده است. به‌عنوان مثال، تنها در سال ۲۰۱۹ میلادی ۳ روزنامه‌نگار در کشورهای مالت، اسلواکی بلغارستان کشته شده‌اند. همچنین تهدیدها علیه خبرنگاران در کشورهایی چون هلند و سوئد تشدید شده است. در سوئد هر روز بیشتر شاهد رشد حمله‌های سایبری علیه روزنامه‌نگاران تحقیقی افزایش چشمگیری داشته است. فرانسه نیز در رده ۳۲ این فهرست قرار دارد. گفته شده علاوه بر حملات معترضان به خبرنگاران در جریان اعتراض‌های موسوم به جنبش جلیقه‌زدها، پلیس نیز اغلب در ناآرامی‌ها از گلوله‌های پلاستیکی به‌ویژه علیه خبرنگار عکاس استفاده می‌کند.

شلیک به خبرنگاران در فرانسه

طبق اطلاعات این گزارش، منصرف کردن روزنامه‌نگاران از کارهای تحقیقی گاه همراه با حمله فیزیکی است؛ به‌طوری‌که در سربرستان در سال ۲۰۱۸ موارد خشونت فیزیکی علیه روزنامه‌نگاران تحقیقی افزایش چشمگیری داشته است. فرانسه نیز در رده ۳۲ این فهرست قرار دارد. گفته شده علاوه بر حملات معترضان به خبرنگاران در جریان اعتراض‌های موسوم به جنبش جلیقه‌زدها، پلیس نیز اغلب در ناآرامی‌ها از گلوله‌های پلاستیکی به‌ویژه علیه خبرنگار عکاس استفاده می‌کند.

سانسور از مسیر بمباران خبری
در جریان حملات ۱۱ سپتامبر انتشار حجم گسترده‌ای از اطلاعات درست و نادرست، افکار عمومی را درباره چگونگی واقعه و علت ریزش ساختمان برج‌های دوقلوی تجارت جهانی گمراه کرد

محرمانگی خبری به بهانه لزوم مقابله با اطلاعات نادرست
تلاش دولت جویایدن برای جلوگیری از انتشار اطلاعات مربوط به رسوایی هانتز بایدن، پسر رئیس‌جمهور آمریکا با توسل به استدلال لزوم برخورد با اخبار جعلی

پنهان کردن تصببات سیاسی
جهت‌گیری سیاسی رسانه‌هایی چون ای‌بی‌سی نیوز در جنگ عراق بدون اشاره به تصببات سیاسی رسانه

پیشبرد شرکت‌های بزرگ
اعمال نفوذ مدیران شرکت جنرال الکتریک در پوشش رسانه‌ای شبکه‌های تلویزیونی و MSNBC فاکس نیوز

پنهان کردن اطلاعات مربوط به امنیت ملی
تلاش دولت «ریچارد نیکسون» رئیس‌جمهور وقت آمریکا، برای جلوگیری از انتشار اطلاعات مربوط به دخالت آمریکا در جنگ ویتنام

جلوگیری از انتشار مطالب خشونت‌ناک و حریم شخصی
رسانه‌ها گاهی از دستورالعمل‌های خبری چون ممنوعیت انتشار تصاویر خشن برای جلوگیری از ترویج خشونت استفاده می‌کنند